

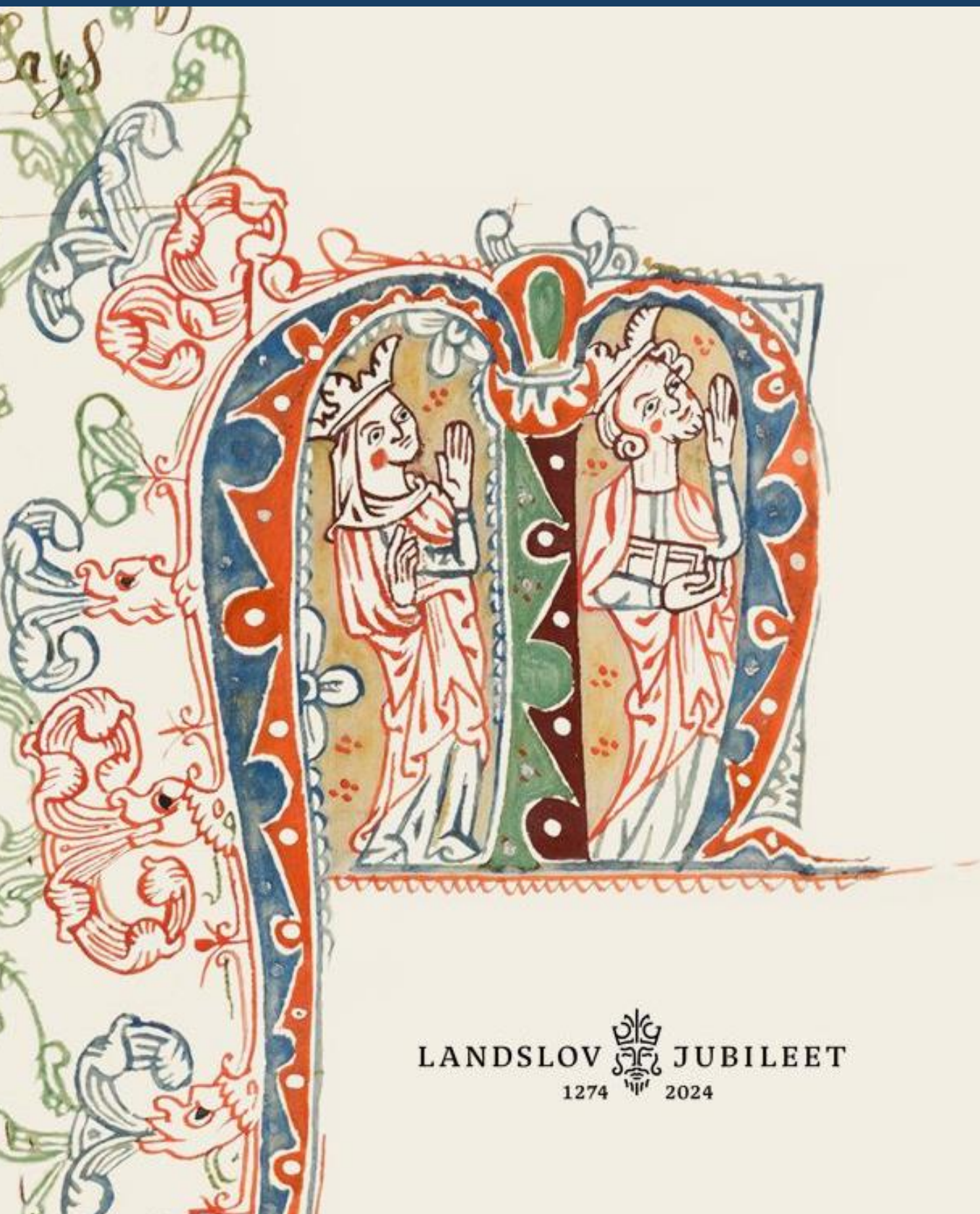
Lærerveiledning: 5.-7. trinn

Magnus Lagabøtes Landslov fra 1274

Ressursfordeling – Konflikthåndtering – Menneskeverd

Meinrad Pohl

 Høgskulen
på Vestlandet



LANDSLOV  JUBILEET
1274  2024

Oversikt alle tilbud

Dette undervisningsopplegg for 8.-10. trinn er del av en rekke undervisningsmaterialer som ble utviklet i forbindelse med Landslovsjubileet 2024.

Rekken består av:

- Introduksjonsfilm Norge i Landslovens tid (alle trinn)
- Undervisningsopplegg for mellomtrinnet (5. - 7. trinn)
 - Ressursfordeling - Konflikthåndtering – Menneskeverd
- Undervisningsopplegg for ungdomstrinnet (8. - 10. trinn)
 - Maktfordeling – Identitet – Konflikthåndtering
- Selvguided byvandring «Magnus Lagabøtes Bergen» for alle trinn med Appen Fotspor (<https://fotspor.mobi/>), Delingskode: JMNBP
- Heldigital 3D-byvandring «Magnus Lagabøtes Bergen» for alle trinn
 - <https://hvl.h5p.com/content/1292354942592590417>
- Pen-and-paper-rollespill-scenario, «Den stjålne loven»

Materialene ble utviklet av Meinrad Pohl, førsteamanuensis i historie ved Høgskulen på Vestlandet i samarbeid med Bymuseet i Bergen. Opplegget til mellomtrinnet ble testet i undervisning i en 5. og 6. klasse ved Christi Krybbe skoler i Bergen. Takk til: Brit Reidun Djursvoll, Rune Ellertsen, Siri Jensen, Charles Kristensen. Rollespillscenarioet ble utviklet av rollespillklubben «Grip Terningen», redigert og tilpasset til bruk i skolen av Meinrad Pohl.

Meinrad Pohl
Førsteamanuensis i historie
Fakultet for lærerutdanning, kultur og idrett
Institutt for pedagogikk, religion og samfunnsfag
Samfunnsfaggruppen
Høgskulen på Vestlandet
Postboks 7030
5020 Bergen
mpo@hvl.no

Ressursfordeling

Konflikthåndtering

Menneskeverd

Innhold

1. Kortoversikt opplegg mellomtrinn	4
2. Læreplan og kildemateriale	5
2.1. Læreplanmål for samfunnsfag	5
2.2. Kildemateriale	5
3. Tema 1: Ressursfordeling – fattig og rik	6
4. Tema 2: Konflikthåndtering - forbrytelse og straff	8
5. Tema 3: Menneskeverd – nåde med de fattige.....	12
Faktatekst: Tiggerordener.....	15
Faktatekst: Sykdom og medisin	16

1. Kortoversikt opplegg mellomtrinn

Undervisningsopplegg for mellomtrinnet (5. - 7. trinn) «Ressursfordeling –Konflikthåndtering- Menneskeverd» består av

- En lærertekst
- Tre elevtekster med tema ressursfordeling, konflikthåndtering og menneskeverd
- Tre PowerPoint-presentasjoner med tema ressursfordeling, konflikthåndtering og menneskeverd

Det tematiske utvalget er orientert etter Læreplan i samfunnsfag SAF01-04 fra 01.08.2020

Opplegget handler om høymiddelalderen i Norge, som tradisjonelt blir behandlet på mellomtrinnet. Det anbefales å vise introduksjonsfilmen om middelalderen i Norge for å gi elevene mer kontekst om tiden da landsloven ble utviklet. Opplegget er tredelt etter læreplantemaene ressursfordeling, konflikthåndtering, og menneskeverd. Disse tre undertemaene er konkretisert til undervisningsinnhold:

- Ressursfordeling: Fattig og rik på 1200-tallet
- Konflikthåndtering: Tyveri og straff på 1200-tallet
- Menneskeverd: Fattigomsorg og det karitative synet til fransiskanerne

Hvert undertema bør kunne behandles i løpet av én undervisningstime på 45–60 minutter.

Elevtekstene og PowerPoint-presentasjonene kan brukes enten komplementært til hverandre eller hver for seg, avhengig av hvor mye lærerstyrt eller elevaktiv undervisning man ønsker.

Lærerteksten inneholder samme innhold som elevtekstene, men avviker noe i formuleringene. Den inkluderer også noen kommentarer og løsningsforslag til oppgaver, samt eventuelle tilleggsoppgaver. Læreren står fritt til å utvikle flere oppgaver knyttet til innhold og forståelse av teksten, eller til refleksjon over temaet.

2. Læreplan og kildemateriale

2.1. Læreplanmål for samfunnsfag

Fagets relevans og sentrale verdier:

Gjennom arbeidet med faget skal elevene forstå [...] hvordan makt og ressurser fordeles.

Gjennom faget skal elevene kunne identifisere områder der menneskeverdet blir utfordret, [...]

De skal forstå hvorfor konflikter har oppstått og oppstår, og hvordan de har blitt og blir håndtert.

Kompetansemål for samfunnsfag etter 7. trinn

- *utforske hvordan mennesker i fortiden livnærte seg, og samtale om hvordan sentrale endringer i livsgrunnlag og teknologi har påvirket og påvirker demografi, levekår og bosettingsmønstre.*

- gi eksempler på hva lover, regler og normer er, og hvilken funksjon de har i samfunnet, og reflektere over konsekvenser av å bryte dem

Konkretisering av læreplanmål til tematisk undervisningsinnhold

Ressursfordeling: Fattig og rik

Konflikthåndtering: Tyveri og straff

Menneskeverd: Fattigomsorg, karitativt syn av Fransiskanerne

2.2. Kildemateriale

Innholdet er basert på følgende kilder:

Magnus Lagabøtes Landslov. Oversatt av Jo Rune Ugulen Kristiansen, Oslo 2024.

Sunde: Kongen, Lova og Landet. Oslo 2023.

Mundal et al: Landslova av 1274. Rett politikk og samfunn i norsk mellomalder, Oslo 2023.

Håndskriften av Landsloven: Codex Hardenbergianus

<http://www5.kb.dk/permalink/2006/manus/3/dan/1+verso/>

Øvrige bildekilder er referert til ved hvert bilde.

3. Tema 1: Ressursfordeling – fattig og rik

Som i dag, fantes det også i middelalderen mennesker som eide mye, og mennesker som eide lite. Forskjellene i middelalderen var nok større enn i dag, fordi det ikke fantes noen statlige ordninger for støtte av de fattige, slik som det gjør i dag. Man var avhengig av det man eide, og det man kunne tjene til livets opphold. De fleste mennesker var avhengige av jordbruk. Rikdom var ensbetydende med å eie mye jord, som man kunne leie ut og få leieinntekter fra. De største jordeierne var kongen, kirken og adelen. Det fantes også bønder som eide egen jord, men de fleste bønder måtte nok leie; det vil si at de var leilendinger. Mange bønder som eide jord, eide nok lite. Uansett var man avhengig av det man kunne høste eller på en annen måte få ut av eiendommen sin i form av for eksempel beitemark for dyr eller skog for ved og byggematerialer. Sult var et vanlig problem, særlig i år med dårlig høst. Eide man ikke jorden selv, måtte man også betale en sjettedel av gårdens produksjon som landskyld til eieren. Alle måtte i tillegg betale tienden til kirken, en avgift på 10 % av gårdens produksjon.

I byene så det litt annerledes ut. Her eide de fleste byboere ikke jord, men jobbet med håndverk og handel. Håndverkere med egen bedrift og især kjøpmenn kunne være nokså velstående, men også i byen fantes det mange som eide lite eller ingenting. Dette kunne være folk som jobbet fast for kjøpmenn og håndverkere, levde i samme hus, men også var helt avhengige av dem. En annen gruppe var løsarbeidere som tok jobber etter mulighet. Det fantes også folk som ikke kunne arbeide på grunn av sykdom eller lignende; de var som oftest avhengige av å tigge. Blant disse var også sult et vanlig problem.

På 1200-tallet vokste befolkningen, men matproduksjonen økte ikke i samme grad. Derfor økte antallet fattige. Antallet fattige økte ytterligere da treller, altså slaver, ble gitt fri. Man antar at 20 % av befolkningen i Norge var slaver/treller/ufrie fra slutten av vikingtiden (ca. 1050) fram til de ble gitt fri i løpet av 1100-tallet. Dette var på den ene siden positivt, da de ble frie, men det betydde også at ingen lenger var ansvarlig for dem, for eksempel for å gi dem mat og klær. Det vil si at de måtte sørge for seg selv. Noen av dem ble leilendinger, mens andre ble avhengige av å tigge. På landsbygda fantes en ordning kalt «legd», hvor bøndene etter tur tok hånd om de fattige og syke. Men det var i de fleste tilfeller akkurat nok til å sikre overlevelsen. I byene var det som oftest hospitaler tilknyttet kirker som tok seg av de fattige og syke.

Oppgave:

Forestill deg at du lever på 1200-tallet. Du er fattig – som betyr at du ikke har mer enn det du bærer på kroppen - og du sulter. Hva er dine løsningsmuligheter?

- på landet?
- I byen?

Anmerkning til læreren:

Mulige løsninger: arbeid, lån, tyveri og tiggning

Det kan eventuelt påpekes at det ikke vil være mulig for en fattig i middelalderen å opprette egen bedrift.

For en ikke arbeidsfør person vil nok tiggning eller tyveri være de eneste muligheter.

Fattigdom

I middelalderen levde 90 % av befolkningen på landet og jobbet med jordbruk. Man var avhengig av hva man kunne dyrke selv, og i år med dårlig høst var sult ganske vanlig. I byene levde folk flest av håndverk eller forefallende arbeid. Hvis man ikke kunne jobbe på grunn av sykdom eller skader, truet et liv i sult og fattigdom.

Kristendommen hadde et bud om å hjelpe de fattige med mat, klær og husly.

Til høyre: Barmhjertighetenes verker som vist på bilder i en spansk bok fra 1300-tallet. Hjelpe de fattige med mat, husly og klær. (The works of Mercy; Breviari d'Amour; Yates Thompson 31, f.110v; Courtesy British Library)

Barmhjertighet: det å være barmhjertig; medlidenhet; medynk;
--

Uansett var de fattige avhengige av å tigge. De få bilder fra middelalderen som viser fattige, viser ofte egentlig de som hjalp de fattige. Når eldre kunst viser personer i veldig ulik størrelse skal størrelsen vise personenes viktighet eller rang.





Til venstre: Den hellige Martin av Tours skal etter legenden ha delt sin kappe med en tigger. ((c) Universitetsmuseet i Bergen, Svein Skare)

Til høyre: Mann, muligens en munk, deler ut penger til tiggere. (MS fr. 2609, f.230r., Bibliotheque Nationale Paris)

Oppgave: Hvordan viser bildene de fattige? Hva kunne være årsaken til deres fattigdom?

4. Tema 2: Konflikthåndtering - forbrytelse og straff

Hvilke konsekvenser har tyveri? Hva gjør man med en tyv? Tyveri vil utløse en konflikt. Man kan si at det forstyrrer balansen i samfunnet. Ingen vil sulte, men heller ingen vil gjerne bli frastjålet ting, selv om den som stjeler trenger det. Selv om noen bare stjeler det de trenger, kan dette bety at den som ble frastjålet ting selv kommer i nød.

Hvem straffer?

Forestill deg et samfunn uten lover eller uten en myndighet som sørger for at lovene blir overholdt. Da ville det være opp til den enkelte å gjengjelde urett. Dette ville være ganske enkelt hevn. Hevn som middel for å løse en konflikt var ikke uvanlig. I tillegg kunne man som slektning av offeret også være forpliktet til å hevne seg på gjerningspersonen, eller til og med på dens slektninger. Hevn kunne virke avskrekkende og kunne være en mulighet til å løse en konflikt. Skyggesiden var at dette kunne utløse et endeløst kretsløp av hevn og gjengjeldelse.

Hvis man ville beholde den avskrekkende virkningen av hevn, men samtidig hindre at det gikk over styr, måtte det lages strenge regler. For eksempel hvem som var berettiget til å utføre hevn og hvordan det skulle gjennomføres. En mulighet var å overlate det til fellesskapet, i Norge representert gjennom et ting. Ting var forsamlingen av alle frie menn i et bestemt område, hvor man for eksempel rådførte seg om hva som skulle skje med en som hadde gjort urett. Hevnetten gikk dermed over fra offeret til fellesskapet. Etter hvert ble slike avgjørelser skrevet ned som rettesnor for å løse kommende stridigheter: en lov. Tinget var dermed ikke bare domstol, men også lovgiver. Loven var gyldig i det området hvor tinget var ansvarlig, som for eksempel Gulatingsloven som gjaldt i området hvor Gulatinget var ansvarlig.

Det nye med Magnus Lagabøtes landslov fra 1274 var at det nå var kongen som ga loven. Det vil si at hevnetten lå hos kongen. I tillegg kunne man bare holde forbryteren selv ansvarlig, ikke vedkommendes slektninger. Men kongen tok ikke hele makten fra tinget. Landsloven respekterte tinget som domstol, men kongen bestemte med Landsloven vilkår og grenser for straff. Allikevel var loven ikke presis nok, slik at loven fremdeles måtte tolkes av tinget. Tinget hadde dermed fremdeles et visst spillerom. Nytt var også at kongen ordnet forskjellige ting etter en rangordning. Det vil si at ting med høyere rang kunne overprøve og eventuelt omgjøre en dom som ble avsagt av et lokalt ting.

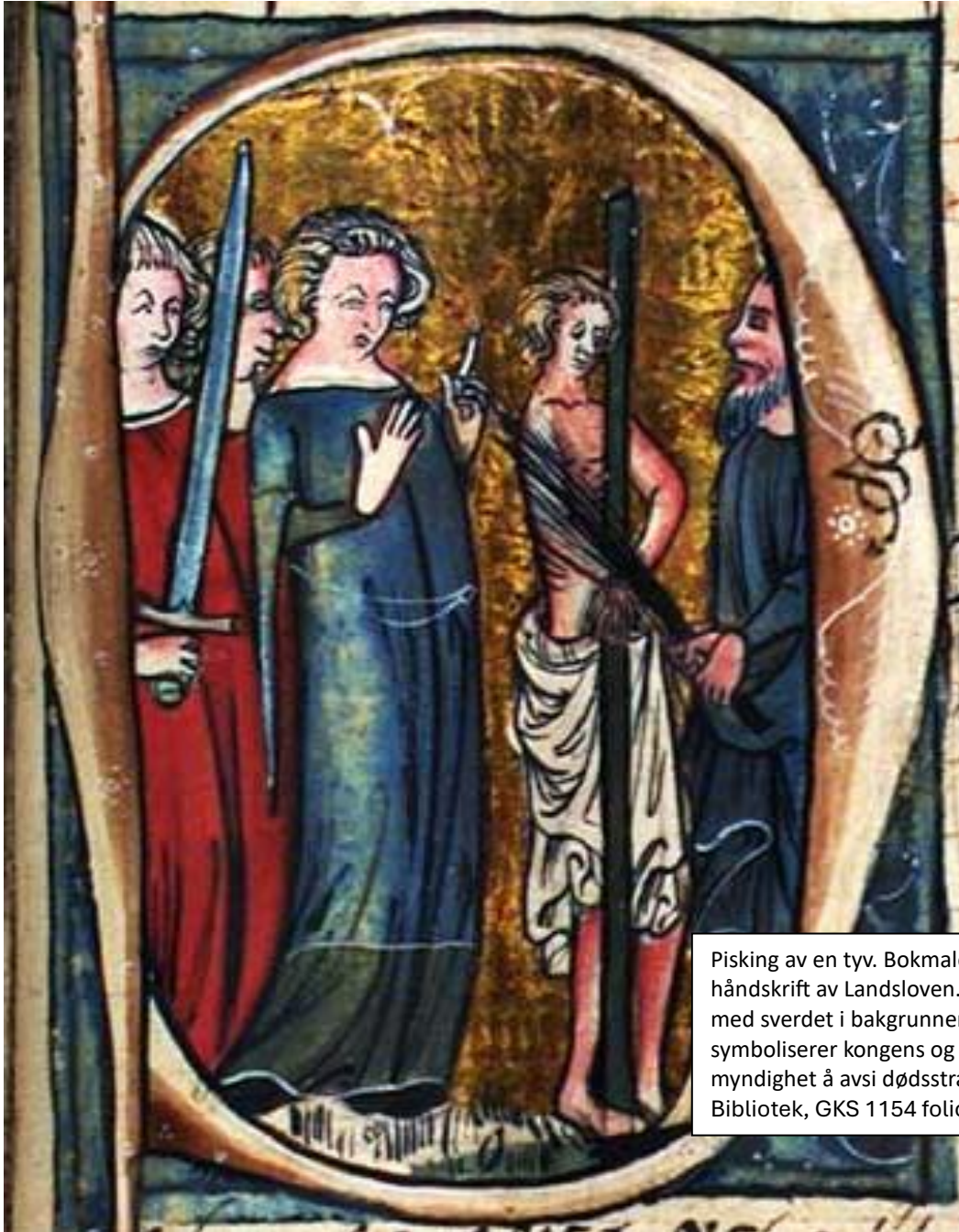
Tanken om hevn er i dag nokså fjern fra vårt rettssystem. Men det er fremdeles staten som forfølger og straffer en lovbrøyer.

Hvordan straffes?

Straffene for tyveri kunne være ganske harde. Fengselsstraff som i dag fantes ikke. Man fengslet en forbryter bare for å holde dem fast fram til rettssaken for å hindre at de flyktet. Vanlige straffer for tyveri var bøter, pisking, brennemerking, fredløshet og, ved gjentatte ganger, tap av all eiendom eller døden. I Landsloven finnes det en gradering av straffen etter alvorlighet, avhengig av verdien av det som ble stjålet.

Anmerkning til læreren angående straff:

At urett og forbrytelser skal straffes, er en idé som går langt tilbake i tid, og det har heller ikke vært tvil om at urett skal straffes. Men hvordan man har begrunnet straff, og hvilken funksjon straff egentlig skal ha, har endret seg gjennom tidene.



Pisking av en tyv. Bokmaleri fra en håndskrift av Landsloven. Mannen med sverdet i bakgrunnen symboliserer kongens og tingets myndighet å avsi dødsstraff. Det Kgl. Bibliotek, GKS 1154 folio, bl. 57 r.

Den eldste funksjonen er kanskje gjengjeldelse eller hevn. Det gammeltestamentariske "øye for øye, tann for tann" er et godt eksempel. Allerede her ble det lagt vekt på at gjengjeldelsen skal stå i forhold til uretten. Senere kom tanken om restituering, det vil si å gjøre opp for skaden. Dette er gjenkjennelig i de deler av landsloven hvor det skal betales en bot til den som ble skadet.

I opplysningstiden kom tanken om at straff skulle være nyttig for samfunnet. Dermed ble straffer som hadde et klart hevnaspekt (pisking, dødsstraff) ofte erstattet med straffearbeid. Tanken om at straff skal føre til bedring hos den dømte og reintegrering i samfunnet etterpå, er forholdsvis moderne.

Type tyveri (alvorlighetsgrad)	Straff ved første gang	Straff ved gjentakelse	Straff ved 2. gjentakelse	Straff ved flere ganger
på grunn av sult	-			
høy fra veikanten til hesten på reise	-			
hunder, katter eller ting under 1 øre i verdi (nasking)	Bot: 1 øre til eieren 2 øre til kongen			
tyveri fra hager	Erstatning av dobbel verdi til eieren + 2 øre skadebot			
1 øre verdi eller mer	3 mark bot eller pisking	6 mark bot, eller pisking og brennemerking på kinnet med en nøkkel	pisking og 6 mark bot	død
½ mark verdi eller mer	13 mark og 8 ørtuger eller pisking og fredløshet	død		
1 mark verdi eller mer	Godset sitt + straff bestemt av ting, men skal beholde livet	mister all eiendom og livet		

Vekt og penger i middelalderen: Mark er en gammel vektenhet, spesielt brukt til avveining av edelmetaller som sølv. Selv om det ble preget mynter i middelalderen, betalte man med en bestemt avveid vekt av mynter. En mark sølv i Magnus Lagabøtes tid tilsvarte 214,3 g sølv. En mark ble da delt opp slik: 1 mark = 8 øre = 24 ørtug = 240 penninger. De fleste enheter var bare regneenheter. Som oftest ble bare penninger preget som mynt. Ordet *penning* har overlevd i vårt begrep *penger*.

Verdier og priser: Det er ikke mulig å omregne priser fra middelalderen til dagens priser. Det finnes det mange grunner for. Lønninger og priser for fe kan allikevel gi et grovt inntrykk. En ku kostet ifølge landsloven 2 øre. Månedslønnen til en tømmer var ifølge byloven 6 øre.

Oppgave: Hvor stor er forskjellen mellom de forskjellige straffene? Hva kunne være grunnen for at ikke alt tyveri straffes lik?

Anmerkning til læreren: Her skilles det klart mellom tyveri på grunn av nød og tyveri med vinning som motiv. Loven vil her verne de personer som stjal pga. nød, det vil si de fattige.

5. Tema 3: Menneskeverd – nåde med de fattige

At den som stjal på grunn av sult ikke skulle bli straffet, er ganske oppsiktsvekkende. For det første er det nytt og uvanlig i forhold til tidligere lovverk. For eksempel var straffene for å stjele mat i Gulatingsloven harde. For det andre var en slik regel enestående i Europa på denne tiden. Dette gir et interessant innblikk i lovgiveren – kongen – og hans verdier. At kongen er opptatt av de fattige, er noe uvanlig. Vanligvis ville dette være kirkens ansvar.

Har dette noe med kong Magnus' skolegang å gjøre?

Vi vet at kong Magnus ble utdannet av fransiskanermunker da han var ung. Om han fikk sin skolegang i selve fransiskanerklosteret i Bergen, det som i dag er domkirken i Bergen, vet vi ikke, men det er godt mulig. Vi vet i hvert fall at han, i motsetning til andre konger, ble gravlagt i fransiskanerkirken. Dette forteller om en sterk tilhørighet til fransiskanerne.

Hvorfor er dette viktig?

Det som i dag anses som normal skolegang, det vil si at man lærer å lese, skrive og regne, var forbeholdt de få som hadde bruk for slike ferdigheter. Dette var først og fremst prester, men også adelige. Blant de adelige som fikk en utdanning, var også kongssønner, fordi politikken i økende grad krevde skrive- og leseferdigheter. Alle andre barn fikk formidlet nødvendige kunnskaper og ferdigheter av sine foreldre eller der de vokste opp: på landet på gården, i byen kanskje hos en håndverker.

At en kongssønn skulle bli utdannet av munk er ikke uvanlig, da de ofte var veldig godt skolert. Men dette ville for det meste være hos dominikanerne, siden deres orden la særlig mye vekt på utdanning. Fransiskanere ville være et unntak. Fransiskanere var særlig opptatt av de svake i samfunnet, det vil si de syke og de fattige. Dette innebar pleie av uhelbredelige syke i hospitaler og å gi mat til de som ikke kunne livnære seg selv og måtte tigge.

At kong Magnus ble utdannet av fransiskanere, må ha påvirket hans menneskesyn betydelig. Fem av de syv hospitaler vi kjenner fra middelalderen i Norge, ble opprettet av ham. I Bergen stiftet han Allehelgens-hospitalet og lot flytte Katharina-hospitalet til et nytt bygg. Et hospital i middelalderen var ikke ment til behandling, men til pleie av de dødssyke. I tillegg tilgodeså Magnus de fattige i sitt testamente med et beløp som tilsvarte ca. 5 % av kongedømmets årsinntekt.

Denne oppmerksomheten for de fattige vises også i Landsloven. Stjeling av mat for å unngå sultedøden var derved straffefri. Dette betyr i praksis at det var en plikt å gi almisser til de som trengte det. Eller for å formulere det annerledes: Dersom noen tigget om mat og var arbeidsføre, kunne man sette vedkommende i arbeid og gi mat som lønn. Dersom noen tigget og ikke var arbeidsføre, skulle man gi vedkommende noe å spise. Hvis man nektet, risikerte man at tiggerne kunne stjele maten uten at de risikerte straff. Samtidig hadde man selv ikke noen innflytelse på hva de tok.

Oppgaver:

1. Lag en liste med vanskelige ord fra teksten og slå de opp på naob.no.
Anmerkning: Å søke opp viten selvstendig gjennom å bruke faglitteratur og oppslagsverk er en ferdighet som burde trenes så tidlig som mulig.
2. Hvor mye ville det være hvis dine foreldre hadde gitt 5 % av sin årsinntekt til fattige?
Beregne med utgangspunkt av medianinntekten for en person per år med 608.000 NOK.
3. Hvordan viste kong Magnus Lagabøte sin omsorg for de syke og fattige?
4. Hvor ble kong Magnus Lagabøte gravlagt og hvorfor?
5. Hvem har i dag oppgaven å ta vare på fattige og de svake i samfunnet? Hvilke ordninger har du hørt om? Finnes det andre personer eller organisasjoner som gjør lignende, selv om de ikke er forpliktet til det?

Tilleggsoppgave: Regning i samfunnsfag:

Denne oppgaven kan eventuelt gis til en elev som trenger en større utfordring eller som demonstrasjon for at man også trenger regning i samfunnsfag, også når det dreier seg om historie. Den følgende oppgaven stammer fra et reelt forskningsspørsmål fra en masteroppgave.

Spørsmål: Hvor mye land trenger man å livnære en familie på fire i løpet av ett år?

Basisinformasjon:

Energibehov per person og dag ca. 3300 kcal

Energiinnhold for rug 100g = 330 kcal

Behov av såkorn per dekar (historisk uttrykk: saldså): 1 sald rug = 76 kg rug

(1 dekar = 1.000 m²)

Såkorn har en bruttoavkastning av 1 :4, det vil si at hvert korn såkorn genererer fire korn som kan høstes. Dette kan overføres til vektenheter.

Viktige betingelser / antakelser for å sette opp regnestykket:

1 år = 365 dager (pga. kaloribehov per person)

Det er nødvendig å trekke fra såkorn fra høsten. Ved en avkastning av 1:4 må 1/4 av avlingen trekkes fra til å ha not såkorn for året som kommer.

Løsningsforslag:

Kaloribehov

1 person per år (365 dager) : $3300\text{kcal} \times 365 \text{ dager} = 1\,204\,500 \text{ kcal}$
4 personer per år : **4 818 000 kcal**

Avkastning av 1 dekar per år

Brutto: $4 \times 76 \text{ kg rug} = 304 \text{ kg rug}$

Etter fratrekk av såkorn: $3/4 \times 304 \text{ kg rug} = \mathbf{228 \text{ kg rug}}$

Ekvivalent av avlingen til 1 dekar i kcal

1 kg rug = 3300 kcal

228 kg x 3300 kcal = 752400 kcal

Energibehov delt på avlingen av et dekar

For 4 personer:

4 818 000 kcal / 752400 kcal = 6,4

Svar:

Arealbehovet for å brødfø en familie på fire med et energibehov av 3300 kcal per person per dag i et år er 6,4 dekar, det vil si en åker med 6.400 m² som tilsvarer et kvadrat av 80 x 80 m. Dette tilsvarer ca. arealet av en fotballbane.

Resultatet er nok mer en grov tilnærming en eksakte tall.

Utvidelse av oppgaven:

Hvor stor må åkeren være når bonden i tillegg må betale 1/6 av avlingen i landskyld til jordeieren og 1/10 av avlingen i tiende til kirken?

Ifølge Gulatingsloven ble bare gårder større enn 6,4 dekar i tillegg pålagt å brygge øl til bestemte fester. Vi kan anta at størrelsen på 6,4 dekar tilsvarer en liten gård og kan dermed sammenlignes med et eksistensminimum.

Faktatekst: Tiggerordener

Det fantes forskjellige ordener i middelalderen. En orden er en kristen sammenslutning av kvinner, kalt nonner, eller menn, kalt munke, som har valgt å leve et religiøst liv i fellesskap, adskilt fra samfunnet ellers. Livet var preget av bønn og arbeid. Disse fellesskapene holdt til i klostre som lå langt utenfor byene. På 1200-tallet ble det grunnlagt nye ordener, de såkalte tiggerordener, som satte frivillig fattigdom for seg selv og omsorg for andre mennesker veldig høyt. Disse valgte byene som steder for sine klostre. Blant disse ordenene var fransiskanerordenen, på grunn av ordensdrakten gjerne kalt gråbrødre, som var særlig engasjert i omsorgen for fattige og syke.

Fransiskanerordenen ble grunnlagt av Frans av Assisi, derav navnet.

Frans var sønn av en rik italiensk kjøpmann som valgte et liv i frivillig fattigdom. Hans omsorg for de fattige inspirerte mange andre og førte til grunnleggelsen av ordenen.



Bildet viser fransiskanermunker i en prosesjon i sine typiske grå drakter.
(MS lat. 1176 fol 132 r. Bibliotheque Nationale Francaise, Paris)

Oppgave: Slå opp tre tiggerordener på snl.no eller et lignende oppslagsverk. Hva er fellestrekk og hva er forskjellene?

Anmerkning: Å søke opp viten selvstendig gjennom å bruke faglitteratur og oppslagsverk er en ferdighet som burde trenes så tidlig som mulig.

Faktatekst: Sykdom og medisin

Et helsevesen som det vi har i dag, fantes ikke i middelalderen. Fysiske skader som sår og brudd ble behandlet av bartskjærere, dvs. barberere, forløperne av dagens frisører. Sykdommer ble behandlet med erfaringsbasert medisin. Sammenhengen mellom bakterier, virus osv. og sykdom var ukjent. Den gjennomsnittlige forventede levealderen var bare rundt 30 år. Det var ikke fordi alle døde så tidlig, men på grunn av høy barnedødelighet på grunn av sykdom. Selv sykdommer som kan behandles enkelt i dag, kunne føre til døden. Et hospital var ikke et sykehus som i dag, men et sted hvor man pleide de dødssyke menneskene og prøvde å lindre deres lidelser. På samme måte som å hjelpe de fattige, hadde kristendommen også et bud om å pleie de syke. Derfor var hospitaler ofte forbundet med kirker eller ble drevet av klostre.



Barmhertighetenes verker som vist på bilder i en spansk bok fra 1300-tallet. Her pleie de syke. (The works of Mercy; Breviari d'Amour; Yates Thompson 31, f.110v; Courtesy British Library).

Barmhertighet: det å være barmhertig; medlidenhet; medynk;

Tilleggsoppgave:

Beregne det aldersgjennomsnittet av 5 personer med en respektiv alder av

a. 30, 30, 30, 30, 30

b. 65, 64, 7, 7, 7

c. 50, 40, 30, 20, 10

Hvilke konklusjoner tillater dette om forventet levealder i middelalderen?